

11/9 DISRAELI SOM UNG SKOJARE

DEN ENGELSKA konservatismens under 1800-talet har många stora namn som genom den nyare forskningen vunnit i heder och berömmelse, män som Castlereagh, Peel, Shaftesbury, Salisbury. Den har också en rad gestalter som omgivits och omges med glans, men som för sin egen samtid och för en sen eftervärld av kritiker och avslöjare framstår som politiska äventyrare, för att inte säga svindlare; hit hör Disraeli, Randolph Churchill och Joseph Chamberlain, och den störste av dem är Disraeli. Då Disraeli dog 1881 vid 77 års ålder, två gånger premiärminister och earl av Beaconsfield, var manifestationerna av sorg, med drottningen i spetsen, storartade. Men hans gamle motståndare Gladstone stod inte ut med att delta i begravningen; för honom var och förblev Disraeli en skådespelare och charlatan. "Han dog som han levde — bara uppvisning, utan realitet och äkthet."

En amerikansk vetenskapsman, B R Jerman, har skrivit den första öppna och klarläggande boken om Disraelis liv före de avgörande framgångarna, inträdet i parlamentet 1837 och giftermålet 1839: *The Young Disraeli* (Princeton University Press, 6 dollar). Jerman har haft tillgång till ett stort antal papper som

Den 25-årige Benjamin Disraeli, porträtterad av Kenneth Macleay, och lady Henrietta Sykes (målning av A E Chalon, 1837).

in; Monypenny var emellertid hyskret, och senare forskare tycks inte ha haft reda på det av Jerma framdragna materialet.

"Jag var förtärd av ärelystnad och såg ingen möjlighet att tillfredsställa den"; då Disraeli som medelålders man förklarade sin "eländiga ungdom" med dessa ord gav han en av nycklarna till sin karaktär. Ärelystnaden var inte originell genom målsättningen — det gällde rykte, pengar och kanske främst makt — men genom sin nästan sjukliga intensitet. Förklaringen har ofta sökts i Disraelis judiska börd; fadern var visserligen en ansedd, högt bildad och förmögen man, men sonen kände sig — med vad rätt är svårt att klarlägga — stå utanför, tillhöra en missaktad grupp, och begäret att hävda sig drev honom som en piska. Hans medel att komma fram var många och skiftande; han skrev romaner, arbetade för att komma in i parlamentet, ex-cellerade i ostentativ och excentrisk elegans som senare Oscar Wilde, sökte sig med framgång in i societeten av rika och aristokrater. Först som gammal man nådde han målet och blev konservatismens ledare och personifikationen av engelsk nationalism.

Det är främst två episoder i den unge Disraelis liv som dras fram eller får ny belysning i Jermans arbete. De visar en märklig kombination av inställsamhet, fräckhet och oohederlighet.

År 1821, vid sjutton års ålder, blev Disraeli genom förmedling av släktingar anställd som biträde hos en sakkörare. Jämte en god vän började han spekulera på börsen samtidigt som han skrev reklambroschyrer för det tvivelaktiga gruvföretag som han köpte aktier i. År 1825 blev det krasch, och Disraeli, nyss myndig, hade skulder på tusentals pund. Vid denna tid blev han god vän med en sakkörarfamilj, Benjamin och Sara Austen, som hjälpte honom med lån och förläggning av de första romanerna; Benjamin Austen, femton år äldre än Disraeli, var en hygglig och hjälpsam man med framgångsrik praktik, som tio år yngre än maken, var

sam för Disraelis artigheter — även gentemot icke kungliga "lade han på smicker med slev" — och sannolikt litet kär i det unga snillet. Under många år fortsatte detta vänskapsförhållande, men då Disraeli efter de första romanerna fann finare och trevligare omgångar upphörde han att besöka vännerna och inskränkte sig till att låna pengar. Brevväxlingen mellan de tre är en studie i utpressning genom känslsamhet. Då Austen började tröttna på den ensidiga trafiken och i ett brev av december 1833 skrev att han inte ville lämna ett nytt lån, eftersom Disraeli påminde sig deras vänskap endast i penningnöd, blev svaret att just begäran om ett lån vidade hur stark tillgivenheten och förtroendet var; samtidigt skrev Disraeli ett smickrande brev till Sara, för att hon skulle påverka mannen. Det är ett gott bevis på Disraelis hänsynslöshet och skicklighet att han inte bara fick pengarna, utan i flera år fortsatte att låna under falska löften om snar betalning — trots att han nästan aldrig gjorde sig besvär att uppsöka de båda makarna och komma till deras bjudningar. Först år 1836 synes Austen ha tröttnat: "När jag tänker på att denna penningtransaktion varit den enda förbindelsen mellan oss sedan 3 eller 4 år anser jag inte att en sådan vänskap kräver ytterligare offer från min sida."

Disraelis erotiska verksamhet gick i samma stil. Omkring 1832 lyckades han som författare och

parlamentskandidat — med den härliga alibistklichén "radikal torry" — vinna inträde i West Ends societet. Under de följande åren såg man ofta två herrar och två damer tillsammans på tillställningar: Disraeli, sir Francis och lady Henrietta Sykes, mrs Clara Bolton. Förhållandet dem emellan var rätt invecklat. Disraeli hade varit mrs Boltons älskare och var nu lierad med lady Sykes, medan sir Francis Sykes övertagit mrs Bolton, en dam av enkellare social position. Utpressningsmotivet framträder tydligt även i denna affär. Att de fyra uppträdde tillsammans berodde på att därigenom förbindelserna mellan mrs Bolton och Sykes och mellan lady Sykes och Disraeli så långt möjligt hölls hemliga; då Sykes bråkade hotades han med den i bakgrunden existerande mrs Bolton. Då Sykes senare reste utomlands pressades han med samma medel att betala rejäl understöd åt sin hustru, och möjligen har lady Sykes — såsom påstods i en 1838 inledd men snabb avslutad process — lyckats av sin mans advokater erhålla ytterligare stora summor utan mannens samtycke. Jerman misstänker att dessa pengar gick till Disraeli, som just vid denna tid genom vissa stora utbetalningar — till vilka man inte kan spåra källan — klarade sig från konkurs.

I detta läge inträdde en äldre änka som Disraelis räddare. I mars 1839 gifte sig den unge parlamentsledamoten med den fyr-

tioåriga mrs Wyndham Lewis. Det betydde åtskilliga tusen pund i räntor och en säker ställning i societeten. Aktskapet har ofta

prisats som lyckligt, och man har skrivit om den något enfaldiga hustruns rörande hängivenhet och mannens oföränderliga älskvärd-

het. Det privata svindelriet blev obehövligt, det offentliga kunde börja på allvar.

HERBERT TINGSTEN